

ZIJN QUA ZIJN

Wijsbegeerte, dr. J.Slatman, metafysica

Om kwart over twaalf precies sluit Jenny Slatman de deur van de collegezaal.

'Vandaag gaan we het hebben over Aristoteles. Wat betekende metafysica voor hem, wat was wijsheid volgens Aristoteles? Daarover praten we vandaag.' Dat zijn geen gemakkelijk te beantwoorden vragen, zeker niet in twee uurtjes. De start is echter veelbelovend. Slatman: 'Zoals jullie weten was Aristoteles een leerling van Plato. Voor Plato zat het wezen van de dingen in zichzelf besloten. Iets is mooi omdat het deel uitmaakt van het mooie. Plato noemde dit *eidos*. Zoals het een goed leerling betaamt zette Aristoteles zich at tegen dit idee van Plato. Hij sprak niet van *eidos*, maar van *ousia*.' Het noemen van deze term doet geput en gesteun opstijgen uit de zaal. Al snel wordt duidelijk waarom: *ousia* is een ingewikkeld begrip. Slatman doet erg haar best om het helder te maken. 'Voor Plato is de *ousia* van het mooie hetzelfde als de *eidos* van het mooie. Aristoteles onderscheid echter twee vormen van *ousia*. *Ousia 1* slaat op een concrete substantie. Bijvoorbeeld: iemands mens-zijn kan alleen als er sprake is van een mens. *Ousia 2* was voor Aristoteles wat Plato *eidos* noemde.' Nog anderhalf uur te gaan.

'Maar voor Aristoteles had *ousia* ook de betekenis van *hypokeimenon*, wat zoveel betekent als 'het onderliggende'. Jullie moeten goed onthouden dat met *hypokeimenon* niet alleen materie wordt bedoeld, maar dat het slaat op zowel stot als vorm'. Dat is bij Aristoteles erg belangrijk.' Een student op rij drie geeft het op, en begint verwoed sms'jes te tikken. Slatman gaat in moordend tempo door. 'Als ik te snel ga moet iemand maar ho roepen.' Uiteraard blijft het stil. Gelukkig schrijft ze allerhande kernbegrippen op het bord, waarbij ze een opvallende voorkeur heeft voor omcirkelen. Alles wat nadruk moet krijgen wordt voorzien van een krijtkringetje. 'Goed, we hebben een mens, en die heet Socrates. Wat is de oorzaak van Socrates? Aristoteles onderscheidt in dit geval vier oorzaken: stof, vorm, werk en doel. Alleen de werk-oorzaak, nummer drie dus, ligt niet besloten in zichzelf. Oorzaak een, twee en vier zijn inherent aan wat iets is.' En we gaan nog even door. 'Aristoteles maakte op het zijnsniveau onderscheid tussen *dunamis* (vette cirkel) en *energeia* (idem).' Ineens wordt Slatman onderbroken door een vraag. 'Waarom is stof niet wezenlijk?' wil iemand weten. Het antwoord is helder. 'Een mens bestaat uit lichaam en geest. De geest is het wezenlijke. Ais je iemand een voet afhakt, blijft het wezen intact.' En wat is uiteindelijk de metafysica van Aristoteles? 'Het onderzoekt het zijnde qua zijnde.' En dat alles, zomaar, op de donderdagmiddag.

Erik de Vries